

A Galgagutai Evangélikus Egyházközség

1742.
február
12-iki ok-
mányának
fordítása

és
néhány
fontosabb
történelmi
adata.

MEGEMLÉKEZÉSŰL 1942. február 12-ére,

amikor az egyházközség bensőséges és áldásos ünnepség keretében ünnepelte meg a 200 éves évfordulót; Kardos Gyula esperes, Zászkaliczky Pál főtí esperes, mint vendég és Kertész Ferenc vanyarci lelkész közreműködésével.

Az ünnepi közgyűlés meghatódott szívvel elhatározta, hogy gyülekezetünk első okmányát fordításban teljes egészében kinyomattatja, kiegészítve fontosabb történelmi adatokkal a hívek számára buzdításul Isten és egyházszeretetre kiadja.

Ára 60 fillér.

Az 1742-ik évben Balassovitz Gábor buzgó gutai lelkész az akkori legidősebb gutai emberek vallomását az egyház-község multjára vonatkozólag írásba foglalta s az addigi történetet a feledés homályából megmentette az utókor számára.

Az okmány a következő:

Mi Guta községének már aggkorú lakószai, Peti Máté 69 éves, Neczpál János 90 éves, Varga Istók 90 éves, Varga János 89 éves, Szuchy Tamás 92 éves, bizonyítjuk és valljuk, a nálunk még idősebb őseinktől nyert értesülésünk és tudomásunk szeriint, hogy Guta községünkben, ezen helyen, ahol most épült, annak kezdete óta, semmiféle más, csak ágost. hitv. lutheránus-evangélikus Istenige hirdetői voltak. Mely bizonyágunkat következő módon és sorrendben tesszük és erősítjük:

Amint Szulejmán török császár 1543. év körül Budavárát és városát hatalmába kerítette s néhány évig azután annak birtokában s országunk nagyobb részében uralkodván, látta, hogy minden környékbeli falu, az előzőleg dúló háborúban egészen elpusztult s neki semmi hasznot sem hajt, elrendelte, hogy bárhonnan lakosok jöjjenek azon helyekre, s azokat elfoglalva, telepedjenek meg. Amidőn is ezen helyek és faluk megszállása és megtelepítése után, még a legöregebb emberek sem emlékeznek itt Gután más, mint evangélikus papokra és prédikátorokra.

Őseink emlegetik ezen gutai papok neveit is. ú. m. elsőnek Flaskát, aki nekem, Peti Mártonnak »abávusom« — dédatyám — volt, azaz, az én atyámnak nagyatyja, Turopolya község szülöttje, ahol még mai napig néhány utódja él. Élt pedig ezen Flaska 102 évet és itt Gután, a mi pusztá templomunk mellett van eltemetve. Hivatalát viselte 1620—1641. évig.

A második volt Házik, később hitehagyott, vagyis apostata. Ugyanis néhány évig itt közöttünk paposkodván, önkényt Szádokra távozott nejével együtt s itt pápista hitre tért, licentiátussá lett.

Én, Varga Istók hallottam róla, hogy amint először lépett szószerkekre s ezen szavakat mondá: »hogy eddig még nem prédikált, hanem ugatott«, — azonnal a guta ütötte meg.

A harmadik Kártik, a mi lakostársunknak, Kártiknak, vagyis »pap« Mártonnak nagyatyja. Ezt az én atyám, t. i. Varga Istók atyja, a királyi citatio és erős katonai kutatás elől, azon időben, midőn az összes papoknak Pozsonyba s onnan — bocsásd meg Isten! — egészen gályarabságra menniök kellett, különféle helyeken rejtegette; először egy istállóban, hidlás alatt, iskolánkkal szemben, ahol gyakran a szent keresztséget is kiszolgáltatta, aztán kint a hegyekben, az úgynevezett »mély árokban«, gödröt és barlangot ásva neki.

Kártik halála után a falu elpusztult; a templom is, azon időben a paplak fölött, a dombon épülve, leégett.

Néhány év multával, midőn a törököt hazánkból kiűzték, ismét összeszedte magát a falu és meghívta Rotarideszt, aki föl is szenteltetett Bártfán, akinek hivataloskodása alatt egyházunkban a templom újra épült és más helyre, a falu közepére, ahol most is áll, helyezték át.

Ennek távozása után a béri egyházba, a mi lelkészünk lett Hrdina András, a kurucz idők korszakában.

Ez eltávozván Ponikra, az egyház meghívta Herman Sámuelet Agárdról, aki az uralkodó ragályos betegség (pestis) alatt közöttünk élt. Midőn is, mint ezen járvány áldozata, jobblétre szenderülvén, utána Kelecsényi lett a mi papunk Felső-Kürtösről.

Az ő elmenetele után Rakonczára, meghívta egyházunk Pilárik Jeremiás urat, aki épp azon időben tért haza Németországból és aki föl is szenteltetett papi hivatalára. S ez a dacsolami egyháznak mostani lelkésze s bizonyos kerület vagy megye érdemekben gazdag superintendense és püspöke.

Pilárik úr tőlünk Teszérbe távozván, ennek helyére Polichmórról Balassovitz Pált választottuk meg.

Ezt, egyházunkban töltött 12 évi hivataloskodása után történt lemondásával, még életében követte hivatalában fia, Balassovitz Gábor, aki egy év előtt tért haza Németországból, ez idő szerint Acsán tekintetes Prónay Gábor úr házában nevelő, akit az egyház Dacson-Lamon fölszenteltetett 1742-ik évi január hó 31-én s végre, aki működésével egyházunkat jelenleg kormányozza, építi és gondozza.

És ez a sorrendje az evangélikus lelkészeknek a mi gutai egyházunkban, kezdettől fogva, másfél századon fölül. Akik mindezeket hitünkkel és eskünkkel erősítjük.

Ehhez hozzáadjuk még azt is, nehogy az holtunk után az emberi emlékezetből kivesszen, miszerint főtisztelendő Pilárik Jeremiás úr, mostani püspök jelenlétében, 1719-ben, itt helyben, Gután, a róm. kath. püspökség visitatiót és látogatást tartott s a következőket állapították meg. Megeskettek községünkben négy legöregebb férfiút azon kérdésre: »Hallották-e, hogy valaha a gutai egyházban római pápista pap lett volna?« — akik mindnyájan egyhangúlag vallották, hogy azt soha senkitől, még mondaszerűen sem hallották. Együttal a fenti kérdés bizonyosságára nézve, mint tanut, meghívtak a szomszéd községekből 12 róm. kath. férfiút, ú. m.: Berczelről 4-, Kövesdről 4- és Becskéről 4-et, akiknek hit- és eskütétele a mienktől semmiben sem különbözött. Efölött maga a visitor is nagyon csodálkozott, a tanúbizonytságot saját jegyzőkönyvébe beírta s hozzánk oly értelemben szolt, hogy még egy faluban sem talált lutheránus-evangélikus papok ily őseredetere s azért ne féljenek, hogy ez változást szenvedjen. S azon férfiak közül, akik ezen tanúbizonytságot tették, még mai napig néhányan életben lévén, hogy ez így történt és nem máskép, — bizonyítják.

A mi időnkben tudvalevő dolog mindenki előtt, hogy Vanyarcz falu, az Úr 1717-ik esztendejében, amint épülni kezdett, gutai egyházunkhoz, mint leány az anyához; csatlakozott. Amely egyesülés megerősítve a megyei hatóság, a földbirtokos urak és a ntú esperesség által, mind e mai napig fönnállt és fönnállni óhajt ezentul is.

Kelt Gután, 1742-ik évi február hó 12-én.

E buzgó lelkészek s ez idős embereknek egyházunk mély hálával és kegyelettel tartozik. Emléküket hűségesen őrizzük meg! Bár az eredeti okmányt nem találtam meg mindezideig, de Fényes Lajos 1902-ben kiadott gutai egyháztörténeti könyvében e fentebb olvasott alakjában közli.

Az első lelkészünk tehát Flaska, az esperességi 1620-iki jegyzőkönyv szerint a neve Fideliáni János volt.

Kártik Mátyás halála után 1693-ig üresedésben volt a lelkészi állás a tűzvész pusztítása miatt.

Balassovitz Pál (1723—1741) ideje alatt épült újra a paplak 1724-ben Kis-Gután Kövesd felé.

A már említett Balassovitz Gábor kezdte meg 1742-ben a rendes anyakönyvvezetést és a háztartási napló és feljegyzési napló vezetését. Az ő idejében épült a vanyarci templom 1742-ben.

1754-iki nagy tűzvészben az egész falu leégett a paplakkal, iskolával együtt, s a templom csodálatos módon épiségben maradt. Még ekkor is leginkább fából építkeztek.

A mostani paplakot, illetve e helyet a megyétől vásárolta az egyházközség 1760-ban 35 forintért.

Glósz Péter (1773—1805-ig később esperes is lett) idejövetele után hozzáfogott a mostani nagy templom építéséhez. Sok fáradozása, utánjárása volt az építkezéshez szükséges királyi engedély elnyeréséért. Buzgó földesurak segítségével megkapták az engedélyt. Aztán sok gondja volt az építkezéssel, a mesterekkel, de Istenen kívül, még mellette voltak Krisztust és egyházukat nagyon szerető hívei. Isten kegyelméből 1776. nov. 10-én szentelte fel Pohl Mihály püspök, acsai lelkész.

1782-ben a vanyarci leányegyház anyaegyházzá alakult. Bizony a gutaiak csak maguknak kisebb templomot építettek volna, de jól van az így. 1791-ben kezdték a tornyot építeni. Az első, 9 ölnyi, építkezés közben összedőlt. Csodálatos módon senki sem halt meg az összedőlt romok és állványok között.

1795-ben építették kőművessel iskolát az eddigi fából való helyett. A templom szép bolthajtását — kivéve a szentély felett — le kellett bontani és helyébe fagerendázatot készítetttek.

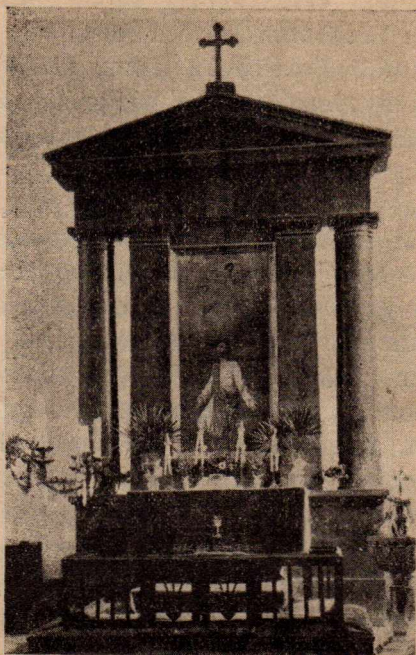
Hamaljár Márton püspök 1798-ban és 1805-ben volt hivatalos egyházlátogatáson. A lélekszám 931, illetve 994 volt.

A templomot az 1810-iki évben újították meg.

Lyci Kristóf püspök az 1813-iki egyházlátogatása alkalmával felhívta a gyülekezetet, hogy templomába orgonát állítson és ezt már két év múlva fel is avatták.

A 16-ik lelkész Geduly Bogyoszló 1827-től 1877-ig szolgált gyülekezetünkben az Úrnak.

A mostani szép oltárt 1837-ben Ensz Mátyás gyarmati kőműves mester építette, az oltárképet Schwindt Károly pesti festőművész festette.

1838-ban Szeberényi János püspök látogatásakor a lélekszám 870. Az 1848-iki év nagyon próbás év volt. Nagy kolera járvány pusztított. Július 13-án nagy tűzvész volt: templom, torony, paplak, iskola mind leégett. A lelkész látva a szomorú helyzetet, azt ajánlotta a híveknek először, hogy mint leányegyház, csatlakozzanak a vanyarci egyházközséghez, ő pedig vándorbothoz nyúlva máshová távozik. A nehéz, háborús időben kívülről segítséget nem várhatnak, de azután eléljük tárta Isten gondviselő szeretetét, megsegítő kegyelmét és a hívek azonnal elhatározták, hogy mint anyaegyház továbbra is fennállni óhajtanak és nem riadnak vissza a legnagyobb áldozatoktól, esetleg nélkülözésektől sem, s vállalják az egyház fenntartási terhet. És az Isten nem is hagyta őket cserbe, csodálatosan megsegítette, már két év múlva a paplak és iskola tanítói lakkal együtt lakhatóvá lett. Három év múlva pedig már újból a templomban tarthatták az istentiszteletet. 1852-ben pedig a megrepedt harangokat becserélték és új orgonát rendeltek. Ezután a Gusztáv Adolf egyesület több ízben adott pénzbeli adományt.

1860-ban a megint leégett iskolát építették újra. 1873-ban megint nagy kolerajárvány dühöngött.

Geduly nyugalombavonulása után Putz Lajost választotta meg a gyülekezet, aki nevét később Fényes-re magyarosította meg. Akkor a lélekszám 579 volt. Az egyházi épületek nagyon elhanyagolt állapotban voltak, az egyházat meglátogató Szeberényi püspök 1878-ban fájdalommal jelentette ki megbotránkozását az egyházközség elhanyagoltsága felett. Hat év múlva azonban elvégeztették a templom, torony és paplak tataroztatását. Nemes felbuzdulás történt a gutai gazdasszonyok között, kik bár magas egyházi kivetés volt, mégis nagy összeget gyűjtöttek össze maguk között a templomi padokra, oltárterítőre és ez az adakozó buzgóságuk megismétlődött az 1898-iki évben, amikor is 4 bronz gyertyatartót és csillárt adományoztak a templomba. Csak egy család vonta ki magát.

Az 1899. év megint szomorú év volt, mert a templom és torony megint leégett, a harangok megrepedeztek, az orgona tönkrement. A nehéz helyzetben az volt jó, hogy magas összegre voltak mind biztosítva s így már az év végére rendbe hozathatták.

Baltik Frigyes püspök 1900. évben végzett hivatalos látogatást. Ekkor a lélekszám 686 volt. Az új orgonát ő avatta fel.

A kéttantermes új iskola a tanítónői lakással együtt 1908-ban épült.

Fényes Lajos nyugalombavonulása után Meskó Károly lett a lelkész. Akinek lelkészkedése alatt, 1911-ben a kántortanítói lakás alakíttatott át és a következő évben a templomot eternit-palával fedették be.

1920-ban választotta meg az egyházközség jelenlegi buzgó és lelkiismeretes felügyelőjét, Dr. Csengey Gyulát, ki még most is, idős kora ellenére, állandóan szíven viseli egyházközségének az ügyét.

Legutóljára meglátogatta az egyházközséget Dr. Kiss István püspök 1931-ben. A lélekszám helyben 663, a szórványokban 161. A mostani három harang közül kettőt 1922-ben öntetett az egyház.

Meskó Károly 1934 május 22-én, hirtelen, 49 éves korában elhalt.

Iskolánkat az 1938-ik évben javítottuk ki és új padokkal, padlózattal láttuk el.

Egyházközségünk hűséges hívei: Péter János nyug. kántortanító urunk és felesége szül. Pittner Karolin az 1937-ik évben 2000 pengős alapítványt tettek és a nyug. kántortanító úr az elmúlt évben elhunyt felesége emlékére új orgonát építtetett templomunkba, ahová az úrban elhalt, kedves felesége hűségesen eljárt s ahol oly jól érezte magát. Legyen az Úr áldása az adományozón, kegyelme az elhunyt felett és az adományon.

Az egyházi Krónika szerint a jelenlegi kántortanító, Legéndi Mihály a 18-ik, a tanítónőnk a 2-ik, Rakitovszky Viktória, a lelkész pedig a 19-ik.

Kedves Testvérem és Hívem! E néhány történeti adatból is meggyőződhetesz, hogy az egyház Ura, az Úr Jézus volt egyházunkkal. Ő adta a hívek, őseink szívébe a hitet és egyházszeretetet sok megpróbáltatás ellenére. Legyen áldott hűséges szeretetért! Magasztaltassék az ő szent neve! Mi is bizonyoságot tehetünk »Mindeddig megsegített minket az Úr!« Ha Ő nem lett volna velünk, bizony elpusztult volna gyülekezetünk. Engedd, hogy e rövid írás által is buzdíthasson téged is Jézust és az ő egyházát szerető szolgálatra, munkára, hogy ne legyen a szíved hideg vagy pedig lágymeleg. Ő adjon közénk belső egyetértést. Int az apostol: El nem hagyván a magunk gyülekezetét, amiképpen szokásuk némelyeknek, hanem intvén egymást, annyival inkább, mivel látjátok, hogy ama nap közelget. Zsid. 10:25.

LÉGY HIV MIND HALÁLIG ÉS NÉKED ADOM AZ ÉLETNEK KORONÁJÁT!

Tartsd meg evangélikus hitedet, szeresd a te Megváltodat s kövesd őt, becsüld meg őseidet, hogy a tőlük reád hagyott szent örökséget megőrizzed és tovább plántáljad.

Testvérem, van-e Bibliád és olvasod-e?

Szereted-e templomodat és hűségesen látogatod-e?

Mikor vettél úrvaosorát utóljára és milyen lélekkel?

Felelős kiadó: Gerhát Sándor ev lelkész, Galgaguta.